

УДК 94.(477)904.654

Наталія БОЖКО,

кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького
(Львів, Україна) bozhkon@ukr.net

Леонід ЦУБОВ,

кандидат історичних наук, доцент, заступник директора
Інституту підприємництва та перспективних технологій
Національний університет «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) tsubov@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ПАМ'ЯТОК АРХІТЕКТУРИ РАДЯНСЬКОЮ ВЛАДОЮ В 50-60-ТІ РОКИ ХХ СТ. ЯК МЕТОД НИЩЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНЦІВ

Розглянуто дії радянської держави на західноукраїнських землях у другій половині ХХ ст. щодо збереження і використання пам'яток архітектури минулих епох. Акцентовано увагу на історичній та мистецькій цінності архітектурних комплексів регіону, вцілілих після Другої світової війни, а також на стані збереження пам'яток архітектури, переданих комуністичною владою в користування закладам охорони здоров'я. Наведено приклади методів, що були використані тоталітарним режимом з метою нищення історичної пам'яті українського народу.

Ключові слова: культура, пам'ятки архітектури, історична пам'ять, медичні заклади

Nataiia BOZHKO,

Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Studies
Danylo Halytsky Lviv National Medical University
(Lviv, Ukraine) bozhkon@ukr.net

Leonid TSUBOV,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Deputy Director
Institute of Business and Innovative Technologies
of Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) tsubov@gmail.com

THE ARCHITECTURAL MONUMENTS USAGE BY SOVIET AUTHORITIES IN THE 50'S AND 60'S OF THE 20th CENTURY AS THE UKRAINIANS DESTRUCTION METHOD

The problem of preserving a national memory is quite relevant to modern Ukraine. The century of domination of invaders in our land did not pass without a trace. The material and spiritual values created by the Ukrainian people were destroyed or accepted to the achievements of other peoples. The temporary rulers left their dominance mark on our lands in the magnificent monuments of architecture and art, glorifying emperors, kings, and magnates. Other governors sought to destroy everything from the past to form a new people's memory with a new culture and ideology.

In the framework of the totalitarian regime that came to the Ukrainian lands in the 20th century, a negative attitude towards the cultural achievements of the past was formed. Accordingly, people did not regret the destruction of monuments and other artistic values. The Soviet political system has created its own socialist culture without respect for the past epochs and without admiration for the talent and work of many Ukrainian generations and other peoples who formed one European cultural foundation.

Forming and propagating the culture of "socialist realism" on the Ukrainian lands, the Soviet authorities used various methods to destroy the historical memory of Ukrainians. One of the effective ways was to reorient architectural monuments (castles, palaces, monastery buildings). The purpose of this study is to analyze the actions of the Soviet authorities on preservation and exploitation of the architectural monuments of the region in the postwar period in the Western Ukrainian lands.

The authors aim to pay special attention to the state of conservation of architectural monuments, which were transferred by a totalitarian regime in the use of health care institutions. As an example were taken the Renaissance Palace of the 17th century in Pidgirtsi village, a memorial of the fortified architecture of the 18th century – a monastery complex in Pidkamin' village and neo-Gothic palace of Count Skarbek of the 19th century in the Zaklad village of Lviv region.

Key words: culture, architectural monuments, historical memory, medical institutions.

Постановка проблеми. Проблема збереження національної пам'яті є досить актуальною для сучасної держави Україна. Століття панування загарбників на нашій землі не пройшли безслідно. Матеріальні й духовні цінності, створені українським народом, знищувалися або зараховувалися до надбань інших народів. Тимчасові володарі залишали слід свого панування на наших землях у величних пам'ятках архітектури і мистецтва, прославляючи імператорів, королів та магнатів, інші прагнули знищити все, що залишилось із минулого, щоб сформувати нову пам'ять народу, з новою культурою та ідеологією.

Тоталітарний режим, що прийшов на українські землі у ХХ столітті, прагнув сформувати негативне ставлення до культурних надбань минулого, а отже, не шкодувати за зруйнованими пам'ятками і знищеними мистецькими цінностями інших епох. Радянська політична система творила свою соціалістичну культуру, де не було місця для пошанування минулих епох, захоплення талантом і працею багатьох поколінь українського та інших народів, що жили і творили на нашій землі єдину сув'язь європейської культури.

Радянська влада, формуючи та пропагуючи псевдокультуру «соціалістичного реалізму» на українських землях, використовувала різноманітні методи для нищення історичної пам'яті українців. Одним із дієвих способів було перепрофілювання архітектурних пам'яток (замків, палаців, монастирських приміщень, храмів, приватних будинків відомих людей) і використання їх із власною ідеологічною метою.

Аналіз досліджень. Проблема збереження і використання пам'яток архітектури і мистецтва України має досить багату історіографію. Цій проблемі присвячено енциклопедичне видання «Історія міст і сіл України» (Історія міст і сіл Української РСР, 1968); триває праця над фундаментальним 28-томовим виданням «Звід пам'яток історії та культури України» (Горбик, Денисенко, 2012); Звід пам'яток історії та культури України, 2012; Звід пам'яток історії та культури України м. Львів). Вагомий внесок у розробку проблеми пам'яткознавства, дослідження та збереження української архітектурної спадщини зроблено у роботах В. Баб'яка, В. Горбика, Г. Денисенко, В. Заболотного, О. Лесика, В. Парація, О. Роготченка та інших.

Мета статті – проаналізувати дії радянської влади на західноукраїнських землях у повоєнні часи щодо збереження і використання пам'яток архітектури регіону. Особливу увагу автори прагнуть звернути на стан збереження пам'яток

архітектури, переданих тоталітарним режимом у користування закладам охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. У повоєнні роки західноукраїнські землі, як і інші, де пройшла війна, були зруйновані і пограбовані. Окрім відбудови економіки і налагодження функціонування важливих соціальних інфраструктур, перед радянською владою постало питання реставрації пам'яток архітектури минулих епох. Руйнування, що панували на українських землях, змусили радянську владу вже не так необачно нищити пам'ятки архітектури, як це було у страшні 30-ті роки ХХ ст., а використати збережені пам'ятки для налаштування життя громадян. Це було досить складно, оскільки з обстежених двох тисяч пам'яток архітектури в 14 областях України в повоєнні роки лише одиниці не зазнали серйозних пошкоджень (Бадяк, Запровадження радянської пам'яткоохоронної системи у Львові, 2011: 13), але й вони потребували невідкладного ремонту, щоб не зазнати долі тих 347 архітектурних об'єктів, що були втрачені повністю (Горбик, Г.Г. Денисенко, 2012: 22).

Наприкінці 1945 року радянський уряд України приймає постанову «Про заходи до впорядкування стану пам'яток культури, старовини і природи на території УРСР», якою затверджено розроблене «Положення про пам'ятки культури і старовини». Документ зазначав, що охорона історичної спадщини є важливою державною справою. У цьому ж документі було визначено поділ пам'яток залежно від наукової, історичної і художньої цінності на загальносоюзні, республіканські і місцевого значення (Бадяк, Знач. праця, 2011: 14). Відповідно до прийнятих рішень, історико-культурні пам'ятки та монументи було підпорядковано Комітетові у справах культурно-освітніх установ, а пам'ятки архітектури й садово-паркові комплекси – Управлінню у справах архітектури.

Протягом 1946–1948 років було прийнято спеціальні постанови Ради Міністрів СРСР та Ради Міністрів УРСР, які визначали конкретні засади організації вивчення та реставрації пам'яток архітектури в державних масштабах (Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР, 1948). Ці завдання повинні були виконувати новостворена Академія архітектури УРСР (очолювана В. Заболотним), а також Управління у справах архітектури при Раднаркомі УРСР. До функціональних обов'язків цих установ належали облік, охорона та реставрація архітектурних пам'яток (Історія культури України, 2011: 733). Під час ознайомлення з цими документами звертаєш увагу на стиль викладу. Текст тогочасних постанов,

прийнятих радянською владою, надміру задекларований і викладений у пафосному стилі. Зрозуміло, що перед нами ідеологічні прожекти, які неможливо виконати передусім через відсутність належного фінансування..

Наприкінці 40-х років ХХ ст. Рада Міністрів СРСР ухвалила постанову «Про заходи до поліпшення охорони пам'ятників культури» (від 14 жовтня 1948 р.) (О мерах улучшения охраны памятников культуры, 1948). Це був перший союзний документ, який діяв протягом досліджуваного періоду і регламентував діяльність з охорони і використання пам'яток історичної спадщини. У ньому вже було вказано на першочерговість охорони і реставрації пам'яток архітектури, що знаходились у столиці чи обласних центрах, інші пропонувалося здавати в оренду різноманітним відомствам та установам. Слід відзначити, що в повоєнні роки було затверджено офіційний список пам'яток архітектури України, що підлягали державній охороні, який нараховував лише 2 070 об'єктів (Культурна спадщина в контексті «Зводу пам'яток...», 2015: 29).

Водночас радянська влада прагнула увіковічнити пам'ятки військової історії, особливо пов'язані з Другою світовою війною та визволенням радянськими військами західноукраїнських земель. Для виконання цього пропагандистського завдання коштів не шкодували – будували меморіали, обеліски, впорядковували місця військової слави тощо. Це був один з методів формування радянської версії української національної пам'яті і водночас можливість обмежити публічний доступ до інших пам'яток минулого (Горбик, 2012: 20–24). Як наслідок, кожного року з офіційного списку зникали чергові пам'ятки архітектури, які з погляду радянської влади не заслуговували на збереження. Особливо складною була ситуація у 60-х роках ХХ ст., коли, виконуючи вказівки московського керівництва, яке вважало «марнотратством» охорону пам'яток культури, тогочасна українська влада вивела з-під опіки держави 740 об'єктів (переважно церкви XVI–XVIII ст.) (Культурна спадщина в контексті «Зводу пам'яток...», 2015: 30). Значну кількість будівель, які ще донедавна були під охороною, зачиняли, перетворювали у господарські споруди або віддавали в оренду.

Зокрема, в оренду до Міністерства охорони здоров'я УРСР потрапляють пам'ятки архітектури – палаци, храми, монастирські комплекси тощо. Радянська влада переклала відповідальність за стан їх збереження на міністерство, яке априорі не мало достатньо коштів для утримання приміщень у належному стані, оскільки перед меди-

циною стояли першочергові завдання – надання медичних послуг населенню. Саме ж спролетаризоване населення, яке вперше одержало право на отримання безкоштовної медичної допомоги, не звертало увагу на належний санітарний стан приміщень та комфорт у лікарняних палатах.

Необхідно відзначити, що методи, використані владою на той час, були досить успішними. Оскільки, з одного боку засвідчували «велику турботу» про охорону здоров'я громадян, а з іншого – недостатній рівень фінансування медичних закладів доводив ці будівлі до катастрофічного стану. Вони не ремонтувалися, досить швидко руйнувалися і ставали непотрібними, а отже – забутими. З мовчазної згоди населення знищувалася пам'ять про первісне призначення цих приміщень, про історичні події, пов'язані з ними, про людей, які колись жили в них.

Серед доказів, які підтверджують таку політику радянської влади щодо збереження історичної пам'яті українського народу, є ставлення до пам'ятки ренесансної архітектури Галичини – Підгорецького замку.

Підгорецький замок, збудований у 1635–1640 рр. в стилі пізнього ренесансу, є однією з небагатьох автентичних пам'яток цього періоду, збережених у Східній Європі. До сьогодні вчені ведуть дискусії щодо автора проекту замку. Одним з можливих проєктантів є французький військовий інженер Гійом Левасар де Боплан, автор відомого «Опису України», іншим – італійський архітектор Андре дель Аква, який приблизно тоді ж збудував фортецю у Бродах (Історія міст і сіл Української РСР, 1968: 137).

Первісний варіант замку складався з двоповерхового головного корпусу. В оформленні палацу використано ордерну систему, що надавала йому світського вигляду. Наприкінці XVII ст. добудували третій поверх. Прибудовані під час реконструкції зовнішні сходи з'єднували зовнішнє подвір'я з другим поверхом палацу й терасою, з якої відкривався краєвид на навколишні землі. Замок у Підгірцях – один з найяскравіших прикладів укріпленого палацу, де комфорт і шляхетність почали переважати над оборонними функціями (Лесик, 1993: 37–38).

Ще одна пам'ятка української архітектури – Пліснеськ. На місці середньовічного городища і давньоруського монастиря у XVIII столітті побудували монастирську церкву в стилі бароко. Там протягом XVII–XVIII століть зберігався архів, серед рукописів якого було знайдено найстарішу рукописну копію творів українського полеміста Івана Вишенського та «Літопис Підгорецького

монастиря» (або Синопис) – важливе джерело до вивчення історії західноукраїнських земель другої половини XVII ст. (Історія міст і сіл УРСР, 1968: 138).

Протягом століть володарями замка були коронний гетьман Станіслав Конецпольський та його родина. З XVIII ст. замок перейшов у власність домагнатів Жевуських (Історія міст і сіл УРСР, 1968: 135). З другої половини XIX ст. палац придбала родина князів Сангушків, які володіли ним аж до Другої світової війни. Історія цієї пам'ятки архітектури повна драматизму і тісно пов'язана з боротьбою українського народу за своє визволення як в часи Національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького, так і в буремні роки національних змагань початку XX ст. Проте головне – цей палац є свідченням таланту, творчої праці мешканців краю, що створили цю пам'ятку на нашій землі.

Після Другої світової війни палац в Підгірцях не зацікавив радянську владу як пам'ятка архітектури європейського рівня. Традиції місцевого туризму, про які із захопленням писав автор одного з найцікавіших на початку XX ст. галицьких путівників Мечислав Орлович, виокремлюючи місцеві замкові комплекси як історичні пам'ятки (Orłowicz, 1914), були втрачені і знищені. У палаці розмістили військовий госпіталь. Згодом цей медичний заклад отримує свою спеціалізацію – туберкульозна лікарня. До 1951 року в замку функціонував кістково-туберкульозний санаторій, а в 1953–1955 роки – госпіталь інвалідів Великої Вітчизняної війни і Радянської Армії. У тому ж 1955 році було прийняте остаточне рішення про те, що Підгорецький замок стає першою обласною туберкульозною лікарнею на 250 ліжок. За дивним збігом обставин у 1956 р. у замку спалахнула пожежа. Вогонь знищив два поверхи палацу. Внаслідок пожежі було повністю втрачено (згоріло або зникло) все, що нагадувало інтер'єр ренесансного замку: прикраси бенкетних салонів, скульптура, каміни, мозаїчна підлога, дрібна пластика тощо. До початку 60-х років радянська влада відзвітувала про повну реставрацію будівлі, перетворивши ренесансний замок у медичну установу, де лікували хворих з відкритою формою страшною недуги.

З 1962 р. Підгорецький замок – туберкульозний санаторій на 350 ліжок, який мав два відділи. Один із відділів містився в самому замку, інший у приміщенні колишнього монастиря в с. Пліснеську (Історія міст і сіл УРСР, 1968: 145). Після реставрації інтер'єр палацу змінився до невпізнання. Безслідно зникли безцінні інтер'єри Зеленої і Кармазинової кімнат, Китайського і Золотого салонів та інше. В одному із найкрасивіших Лицарських залів

розмістили гінекологічне відділення, а в ренесансній каплиці – ординаторську. Враховуючи медичну специфіку санаторію, до замку тепер навідувалися лише ті, хто нездужав, і персонал, що працював там. На той час це 9 лікарів, 25 медсестер, 60 санітарок та 145 осіб технічного персоналу (Історія міст і сіл УРСР, 1968: 145). Заростали стежки й до монастиря, який втратив значення духовного центру в тоталітарній державі.

На функціонування санаторію держава асигнувала щорічно понад 585 тис. крб (Історія міст і сіл УРСР, 1968: 144). Однак цього ледве вистачало на лікування та утримання хворих. Виділяти кошти на збереження та реставрацію самого архітектурного комплексу не було жодної змоги.

Подібну долю має й інший архітектурний комплекс – Домініканський монастир в селі Підкамін'я Бродівського району на Львівщині, що має назву Підкам'янецький, і є однією з величних пам'яток оборонної архітектури України.

Перша згадка про цей монастир з'явилася ще в середині XV ст. На початку XVII ст. в цьому мальовничому і багатому на історичні події місці збудовано чудовий бароковий храм Вознесіння. Постійна загроза нападу турецько-татарських військ змусила ченців зводити приміщення монастиря у bastionній системі. Так, релігійна споруда набирає рис фортеці. Оборонні мури, bastiони та інші споруди були збудовані за проектом відомого військового інженера Христіана Дальке, доля якого тісно пов'язана з історією українських земель, особливо з Кам'янець-Подільською фортецею (Історія міст і сіл УРСР, 1968: 169).

Фортифікували монастир у два етапи. Спочатку було зведено монастирський корпус, який прилучився до північного фасаду собору, а на другому етапі, вже з середини XVIII ст., було споруджено східне крило, яке перетворило монастир у неприступну фортецю. У внутрішньому дворі монастиря знаходився унікальний колодязь: він був повністю вирубаний в скелі і мав глибину 94 м. Робота над його спорудженням тривала 18 років, але давала змогу у разі облоги мати незалежне водопостачання. Однією з прикрас монастирського комплексу була дзвіниця з трьома високими арками, що виконувала роль спостережної вежі. Архітектором проекту дзвіниці вважається Павел Гіжицький (Підкамін'я, Домініканський монастир).

Як духовна і військова твердиня монастирський комплекс пережив багато лихоліть. Не раз за часів свого існування він був спалений, пограбований, зруйнований ворогами. Однак XX ст. було найдраматичнішим для цієї пам'ятки. У 1916 році східний фронт Першої світової війни проходив по лінії

Пінськ – Броди – Тернопіль – Чернівці. І територія біля с. Підкамінь, як і сам монастирський комплекс, стали місцем, де відбувалися активні воєнні дії двох ворогуючих армій. Внаслідок протистояння більшість монастирських приміщень постраждала від артилерійських обстрілів: згоріли покрівлі будівель, було знищено внутрішнє оздоблення храму. Воєнні дії спричинилися також до пожежі в монастирській бібліотеці, внаслідок чого було знищено архів і тисячі томів раритетних видань та унікальних рукописів (Підкамінь. ЕГУ, 2011).

Із завершенням Другої світової війни радянська влада, оцінивши фортифікаційні переваги монастирського комплексу в с. Підкамінь, організувала на його території районний відділ НКВС (народний комісаріат внутрішніх справ), а в корпусах колишнього духовного закладу – в'язницю.

У холодну пору року в'язні, що утримувалися у приміщенні храму, для того щоб не замерзнути, розбирали і палили дерев'яні підлоги, лави, скульптури святих, вівтарі тощо. Згодом, у другій половині 50-х років, в'язницю було перенесено, а в її приміщеннях розмістили психоневрологічну лікарню закритого типу для жінок, яка існує і донині.

Більше пощастило душевнохворим Миколаївського району на Львівщині. Їх радянська влада розмістила на лікування в одному з найкрасивіших палаців Галичини – палаці Скарбека.

У середині XIX ст. в цьому мальовничому місці Миколаївщини (між Дроговижем та Демнею) граф Ст. Скарбек вирішив будувати власний палац, який мав би стати копією його палацу у Нуссдорфі під Віднем. Під час будівництва проблеми в особистому житті спонукали графа змінити свою думку щодо призначення споруди та перепрофілювати її на благодійний інститут для дітей-сиріт і людей похилого віку. Так, ще недобудований прекрасний комплекс змінив своє призначення. Хоча сама будівля, спроектована як розкішний палац з великими залами, салонами та широкими сходами, вже не могла докорінно змінитися. Юридичні документи про перепрофілювання маєтку були оформлені 1 серпня 1843 року (ЛННБ ім. В. Стефаніка, 1909: 5). 27 лютого 1844 р. був отриманий дозвіл австрійського імператора на функціонування благодійного закладу.

Задум графа вимагав від нього непростого правового рішення – заповісти все своє майно на благодійність. У 1848 р. Скарбек складає заповіт, згідно з яким, дохід з усіх його маєтностей у Галичині заповідає використовувати на будівництво, організацію, а також утримання притулку (ЛННБ ім. В. Стефаніка, 1909: 29–32). Згодом розробля-

ються і приймаються документи, за якими цей заклад мав би функціонувати. Це такі документи, як – «Statut organizacyiny Zakladu sierot i ubogich w Drohowyzy» (ЛННБ ім. В. Стефаніка, 1909: 35–58), а також «Instrukcja dla Kuratora i Rady administracyjnej fundacji St. hr. Skarbka» (ЛННБ ім. В. Стефаніка, 1909: 59–80). На превеликий жаль, у цьому ж році граф Скарбек помирає і в пам'ять про нього Інститут дроговизький для сиріт і вбогих отримує назву «Інститут Скарбека» (більш вживане – «Заклад»).

Будівництво замку, тобто головної будівлі майбутнього притулку, було завершено в 1865 р. Це була чудова будівля в неоготичному стилі, яка підкреслювала красу мальовничих пагорбів Миколаївщини. Протягом 50–70-х років XIX ст. навкруги палацу були збудовані котеджі для служби; розбили сад і заклали став, побудували оранжерею, майстерні, лікарню, аптеку, пекарню та інші господарські приміщення. Відкриття «Інституту Скарбека» офіційно відбулося у березні 1875 р. (Субота, 2010).

Світлі й просторі кімнати для вихованців, зали для навчання, заняття фізичними вправами і музикою зробили благодійний Інститут Скарбека одним із взірцевих притулків в Австро-Угорській імперії кінця XIX ст. Про нього говорили і писали у тогочасній європейській пресі, відвідували і переймали досвід (Субота, 2010).

«Інститут Скарбека» функціонував до 1939 р. У його діяльності були успішні злети і падіння, які залежали не лише від фінансового становища, а й від політичних реалій того часу. Так, в роки Першої світової війни Заклад був перепрофілюваний у лікарню, а згодом пограбований російською армією, яка відступала з Галичини. Із благодійного інституту для сиріт російська армія вивезла все цінне. Через декілька років, у часи національно-визвольних змагань, червоноармійські війська кінної армії Будьонного знищили те, що залишилося.

Наприкінці 50-х років XX ст. у неоготичному палаці, досить пошкодженому в час ведення воєнних дій, відкрили психо-неврологічну лікарню закритого типу. Цей медичний заклад функціонує і зараз. Щоправда, у його зовнішньому і внутрішньому вигляді досить складно впізнати один із найкрасивіших палаців Львівщини. До невпізнання змінився парк, ставок, зникли оранжереї з екзотичними рослинами тощо.

В одному з корпусів колишнього благодійного інституту у період з 1945 до 1953 рр. радянська влада влаштувала притулок для сиріт, який згодом було перепрофілювано у тюрму НКВС. У 80-х роках XX ст. в'язниця почала приймати

неповнолітніх злочинців і отримала назву Миколаївської виправної колонії № 50.

Так, унікальне місце, де поєдналися краса архітектурної пам'ятки з історією нашого краю, а також з долею одного з перших підприємців і меценатів Галичини, стає закритим для широкого доступу. Медичній установі дуже складно утримувати палац у належному стані. А дорога до нього, яка проходить повз в'язничні приміщення, обнесена парканом з колючим дротом, не сприяє бажанню відвідувати Зклад.

Висновки. Таким чином, використані радянською владою методи щодо збереження і використання пам'яток архітектури в повоєнні роки, були досить суперечливими. По-перше, пам'ятки архітектури перефільовували на установи, які переважно виконували ідеологічні завдання радянської влади, – освітні заклади, музеї, спортивні установи тощо. По-друге, тоталітарна держава не мала змоги, а здебільшого і бажання реставрувати і зберігати історичні пам'ятки минулих епох. По-третє, передаючи ці приміщення в оренду, радянська держава не впровадила правовий механізм впливу на орендарів щодо їхньої відповідальності за збереження і цільове використання орендованих приміщень. По суті, це було «неписане право», за яким держава знімала з себе відповідальність за руйнування і

нищення будівель. По-четверте, передача колишніх палаців, монастирських комплексів в оренду Міністерству охорони здоров'я УРСР мала й позитивне значення. Це дало змогу в повоєнні роки місцевому населенню отримати медичну допомогу. Хоча говорити про надання якісних медичних послуг у непристосованих для цього приміщеннях було досить складно.

Сучасна Україна стала членом більшості європейських міжнародних організацій, у тому числі установ з охорони пам'яток культури і мистецтва. Це означає, що наша держава не тільки визнала, але й має виконувати визнані міжнародною спільнотою принципи та пріоритети соціокультурного і гуманітарного розвитку. Зокрема, у 2006 р. наша держава підтримала «Конвенцію про охорону архітектурної спадщини Європи», прийняту ще у 1985 р., тобто взяла на себе зобов'язання «утверджувати в громадянській думці розуміння необхідності збереження архітектурної спадщини як елемента культурної самобутності і джерела натхнення і творчості для сьогоденних і прийдешніх поколінь» (Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи, 1985). Це дає надію, що пам'ятки архітектури, які всупереч політиці СРСР збереглися до нашого часу, в українській державі будуть збережені й використані для прийдешніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадяк В. Запровадження радянської пам'ятко охоронної системи у Львові (1939–1953 рр.). Історичні пам'ятки Галичини. Матеріали п'ятої наукової краєзнавчої конференції 12 листопада 2010 р. Львів. 2011. С. 8–24.;
2. Бадяк В. Культурна спадщина поляків у Львові в пам'ятко охоронній діяльності радянських органів влади повоєнних років. Праці Центру пам'яткознавства: зб. наук. пр. 2011. Вип. 19. С. 40–56.
3. Горбик В.О., Денисенко Г.Г. «Звід пам'яток історії та культури України» у дослідженні і охороні культурної спадщини: досвід, проблеми, перспективи. Інститут історії України НАН України, 2012. 192 с.;
4. Звід пам'яток історії та культури України: енциклопедичне видання: У 28 т. Кн. 1: Київ. Ч. 1: А – Л. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. К.: Голов. ред. Зводу пам'яток історії та культури при вид-ві «Українська Енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1999. 608 с.
5. Звід пам'яток історії та культури України. Львів. Т. 1. URL:<http://history.org.ua/LiberUA/ZvidLviv/ZvidLviv.pdf>.
6. Збірник постанов і розпоряджень уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки. 1948. № 23–24. Ст. 91. URL: http://old.kmu.gov.ua/kmu/control/publish/article?art_id=1261882.
7. Історія культури України. У п'яти томах. Т.5. кн.1. К.: «Наукова думка» НАН України, 2011. 832 с.
8. Історія міст і сіл Української РСР. Львівська область. У 26 томах. Головна редакція Української Радянської Енциклопедії. Інститут історії АНУРСР. Київ, 1968. 976 с.;
9. Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи. Гранада, 3 жовтня 1985 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.
10. Культурна спадщина в контексті «Зводу пам'яток історії та культури України». Відп. ред. Кот С.І., Денисенко Г.Г та ін. К.: Інститут історії України, 2015. 486 с.;
11. Лесик О. В. Замки та монастирі України. Львів, Світ, 1993. 176 с.;
12. Львівська національна наукова бібліотека ім. Василя Стефаника. Відділ рукописів. Фонд 9. Спр. 1576. Dokumentaiprzepisy organizacyjne Fundacji Stanislawahr. Skarbka. Lwow. drukarnia “Dziennika Polskiego”. 1909. 114 с.;
13. Максимов В. В. Ратифікація Україною конвенцій UNESCO про охорону культурних цінностей і проблеми національного пам'яткоохоронного законодавства. Ідеологія державотворення в Україні: Історія і сучасність: наук.-практ. конф., 22–23 листопа. 1996 р.: матеріали. К.: Генеза, 1997. С. 410–412.;
14. «О мерах улучшения охраны памятников культуры» Совет Министров СССР Постановление от 14 октября 1948 г. N 3898. URL: <http://art-con.ru/node/354>.
15. Orłowicz M. Pzewodnik po Galicji. Lwów, 1914. 267 s.;
16. Підкамінь. Домініканський монастир. URL:<http://rbrechko.livejournal.com/76069.htm>.;

17. Підкамінь. Енциклопедія Історії України (ЕІУ). Інститут історії України. НАН України URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu>.
18. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 р. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 39. Ст. 333.
19. Парацій В.М. Функціональне використання замкових комплексів Тернопілля: теоретичні осмислення й аналогі історичних традицій. Праці центру пам'яткознавства. 2010. Вип. 18. С.102–112. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Рср.2010.18.11>.
20. Роготченко О.О. Соціалістичний реалізм і тоталітаризм / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. Київ: ФЕНІКС, 2007. 608 с.;
21. Субота І. Інститут Дроговизький графа Станіслава Скарбека. URL: <http://mykolaiv.info/statti-ta-naukovi-pratsi>.

REFERENCES

1. Badyak V.(2011), Introduction of the Soviet monument protection system in Lviv (1939–1953). Historic sights of Galicia [Zaprovadzhennya radyans'koyi pam'yatkookhoronnoyi systemy u L'vovi (1939–1953 rr.)]. Materials of the Fifth Scientific Local History Conference November 12, 2010, Lviv, 8–24 pp. [in Ukrainian]
2. Badyak V.(2011), Cultural legacy of the Poles in Lviv in the memorial activity of the Soviet authorities of the postwar years [Kul'turna spadshchyna polyakiv u L'vovi v pam'yatko okhoronniy diyal'nosti radyans'kykh orhaniv vlady povoyennykh rokov], Works of the Center of Memory Studies: Coll. sciences: Coll. of scientific works, 19 issue, 40–56 pp. [in Ukrainian]
3. Horbyk V., Denysenko H. (2012), «Collection of historical and cultural monuments of Ukraine» in the study and protection of cultural heritage: experience, problems, perspectives [«Zvid pam'yatok istoriyi ta kul'tury Ukrayiny» u doslidzhenni i okhoroni kul'turnoyi spadshchyny: dosvid, problemy, perspektyvy], Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, 192 pp. [in Ukrainian]
4. Collection of historical and cultural monuments of Ukraine [«Zvid pam'yatok istoriyi ta kul'tury Ukrayiny» u doslidzhenni i okhoroni kul'turnoyi spadshchyny: dosvid, problemy, perspektyvy] (1999), Encyclopedias, in 28 volumes, v. 1, Ed.Smolii and others, Kyiv, 608 pp. [in Ukrainian]
5. Collection of historical and cultural monuments of Ukraine [Zvid pam'yatok istoriyi ta kul'tury Ukrayiny], v.1, Lviv. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/ZvidLviv/ZvidLviv.pdf> [in Ukrainian]
6. Collection of resolutions and orders of the Government of the Ukrainian Soviet Socialist Republic [Zbirnyk postanov i rozporядzhen' urядu Ukrayins'koyi Radyans'koyi Sotsialistychnoyi Respubliky]. 1948. No. 23–24. Art. 91, URL: http://old.kmu.gov.ua/kmu/control/publish/article?art_id=1261882. [in Ukrainian]
7. The history of culture of Ukraine [Istoriya kul'tury Ukrayiny] (2011), «Scientific Opinion» of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, In five volumes, vol.1, 832 pp. [in Ukrainian]
8. The history of cities and villages of the USSR. Lviv region in twenty-six volumes [Istoriya mist i sil Ukrayins'koyi RSR] (1968). Institute of History of the Academy of Sciences of the USSR, Kyiv, 976 pp. [in Ukrainian]
9. Convention on the Protection of the Architectural Heritage of Europe [Konventsyya pro okhoronu arkhitekturnoyi spadshchyny Yevropy], Granada, October 3, 1985. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>. [in Ukrainian]
10. Cultural heritage in the context of the "Collection of Historical and Cultural Monuments of Ukraine" [Kul'turna spadshchyna v konteksti «Zvodu pam'yatok istoriyi ta kul'tury Ukrayiny»] (2015), Ed. Kot S., Denisenko H and others, Institute of History of Ukraine, 486 pp. [in Ukrainian]
11. Lesyk O. (1993), Castles and Monasteries of Ukraine [Zamky ta monastyri Ukrayiny], Svit, Lviv, 176 pp. [in Ukrainian]
12. Lviv National Vasyl Stefanyk Scientific Library of Ukraine. Department of Manuscripts, Fund 9, file 1576 (1909). Documents and organizational regulations of the Stanislaw Foundation, hr. Skarbek. "Dziennik Polski" printing house, Lviv, 114 pp. [in Polish]
13. Maksimov V. (1997), Ukraine's ratification of the UNESCO conventions on the protection of cultural values and the issue of national legislation on protection of monuments [Ratyfikatsiya Ukrayinoyu konventsiy UNESCO pro okhoronu kul'turnykh tsinnostey i problemy natsional'noho pam'yatkookhoronnoho zakonodavstva], Ideology of state-building in Ukraine: History and the present: sciences. Conf., November 22–23. 1996: materials, Genesis, Kyiv, 410–412 pp. [in Ukrainian]
14. "On measures to improve the protection of cultural monuments" [O merakh uluchsheniya okhrany pamyatnikov kul'tury] The Council of Ministers of the USSR Decree of October 14, 1948, № 3898, URL: <http://art-con.ru/node/354> [in Russian].
15. Orłowicz M. (1914), Galicia Guide Book, Lviv, 267 pp. [in Polish]
16. Pidkamin'. Dominican Monastery [Pidkamin'. Dominikans'kyu monastyr], URL: <http://rbrechko.livejournal.com/76069.htm>. [in Ukrainian]
17. Pidkamin' Encyclopedia of History of Ukraine [Pidkamin'. Entsyklopediya Istoriyi Ukrayiny]. Institute of History of Ukraine, URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu>. [in Ukrainian]
18. On Protection of Cultural Heritage [Pro okhoronu kul'turnoyi spadshchyny]: Law of Ukraine dated June 08, 2000. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (2000), No. 39, Art. 333. [in Ukrainian]
19. Paratsiy V. (2010), Functional use of castle complexes in Ternopil region: theoretical reflections and analogues of historical traditions [Funktsional'ne vykorystannya zamkovykh kompleksiv Ternopillya: teoretychni osmyslennya y analoghy istorychnykh tradytsiy], 18 issue, 102–112 pp., URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Рср.2010.18.11> [in Ukrainian]
20. Rогotchenko O. (2007), Socialistic Realism and Totalitarianism [Sotsialistychnyy realizm i totalitaryzm], Institute for Problems of Contemporary Art of the Academy of Arts of Ukraine. Kyiv: Fenix, 608 p. [in Ukrainian]
21. Subota I. The Institute of Drohovezsky Count Stanislaw Skarbek [Instytut Drohovez'kyu hrafa Stanislava Skarbeka]. URL: <http://www.mykolaiv.lviv.ua/news/politic-news> [in Ukrainian]